

Puoskari joudutti Bachin ja Händelin kuolemaa

■ Barokin suuret säveltäjät Bach ja Händel eivät koskaan tavanneet toisiaan. Heidät yhdistää kuitenkin sama kiertelevä silmälääkäri, jonka hoito- toimenpiteet ilmeisesti veivät molempien hengen.

Syvästi uskonnollinen Johann Sebastian Bach tunnetaan ennen kaikkea urkusävellyksistään. Kaksi kertaa naimisissa ollut säveltäjä oli 20 lapsen isä.

Pekka T. Heikura

Johann Sebastian Bachin (1685–1750) kirjoittamat nuotit alkoivat säveltäjän ikääntyessä vähitellen muuttua yhä epäselvemmiksi. Suuren saksalaisen viimeinen tunnettu, vuodelta 1749 peräisin oleva teksti on erittäin kömpelö, epätasainen ja sotkuinen. Kevättalvesta 1750 Bach kykeni piirtämään paperille enää vain nimensä.

Leipzigin Tuomaskirkon kanttorina toimineen kuusikymppisen musiikkimiehen hengenvoimissa ei kuitenkaan ollut vikaa, vaan Bach säilyi aikalaisten mukaan terävänä loppuun saakka. Syy ongelmiin oli fyysinen: heikentynyt näkö.

Nykytiedon mukaan Bach sairasti kaihia, silmän mykiön samentumista, joka iän myötä ilmaantuu vaivaamaan lähes kaikkia ihmisiä yhtä varmasti kuin hiusten harmaantuminen.

Kuin tilauksesta Leipzigiin saapui vuoden 1750 keväällä kiertelevä englantilainen silmälääkäri – tai ainakin sellaisena esiintynyt – **John Taylor**.

Kerskaileva tohtori käytti chevalieerin, ritarin ja kuninkaallisen oftalmologin arvonimia, mitä ilmeisimmän omatekoisia. Taylor myös mainosti leikanneensa silmät koko Euroopan ylhäisöltä ruhtinaita ja kuninkaita myöten.

Heikentyneeseen näköön erikoistunut Taylor liikkui ympäri maanosaa korskeilla vaunuilla, joita koristivat silmiä esittävät maalaukset. Uransa spesialisti oli aloittanut Sveitsissä, jossa hän historiatietojen mukaan oli onnistunut sokeuttamaan satoja ihmisiä.

Operaatioiden jälkeen tohtori poistui paikkakunnalta hyvissä ajoin ennen kuin hoidon lopputulokset selvisivät niiden kohteeksi joutuneille. Se oli yleinen tapa ammattikunnalla, jonka ohjesääntöön oli varmuuden vuoksi kirjattu määräys, että kaihileikkaaja ei saa käydä samalla paikkakunnalla kahta kertaa.

Niinpä myös **Anna Magdalena Bach** kehotti miestään kääntymään kaupunkiin ilmestyneen kuuluisan kirurgin puoleen, jotta säveltäjän silmät saataisiin jälleen kuntoon.

Suoneniskennästä ei apua

Johann Sebastian Bachin silmäleikkaus tehtiin maaliskuun lopussa 1750. Tohtori Taylorin tekniikkana oli pistää mykiöön neula ja tökkiä sen avulla samentuma pieniksi palasiksi.

Leikkauksen jälkeen potilaan tuli hautoa kotona silmiään ensin lämpimään veteen liuotetulla perunpalsamilla ja sen jälkeen puurohauhteella, joka sisälsi kiinanankanelia. Seuraavana päivänä hanteeksi piti vaihtaa alkoholipitoinen kamfertiiseos.

1700-luvulla yleisesti noudatettujen hoito-ohjeiden ohella Taylor lisäsi terapierepertuaariin valikoiman omia lääkkeitään, joita hän määräsi nautittavaksi reippaalla kädellä. Lisäksi toipilaan oli nautittava vain kevyttä ruokaa ja käytettävä 20 päivän ajan ulostuslääkkeitä.

Määräaika ei kuitenkaan ehtinyt kuluu loppuun asti, kun Bachin tila ilmeisesti levinneen tulehduksen takia heikkeni huomattavasti. Niinpä Taylor leikkasi potilaansa huhtikuun alkupäivinä varmuudeksi uudelleen. Uuden operaation seurauksena kanttori-säveltäjä menetti näkökykynsä viimeisetkin rippeet.

Tohtorin tehokas jälkihoitokuuri, joka sisälsi muun muassa ankaraa suoneniskentää, ei parantanut tilannetta. Infektiot seurasivat toistaan yhä laajempina ja vaikeampina, Bach sairastui kovaan kuumeseen ja sai sen jälkeen halvauskoh- tauksen, kunnes hänen terveydentilansa romahti kokonaan.

28. heinäkuuta 1750 Johann Sebastian Bach kuoli, ja kolmen päivän kuluttua hänet haudattiin Leipzigin Johanneksen- kirkon hautausmaalle. Sittemmin hauta on siirretty Tuomaskirkkoon.

Kylpylähoitokin tehoton

Bach ja toinen suuri barokin säveltäjä, Bachin ikätoveri **Georg Friedrich Händel** (1685–1759) eivät koskaan tavanneet toisiaan, vaikka saksalaisyntyisillä muusikoilla oli paljon yhteistä ja ainakin yksi yhteinen tuttava.

Myös Händelin näkö alkoi 1700-luvun puolivälin maissa heikentyä, mikä sekin on selvästi nähtävissä säveltäjän nuotis- toista.

Saksasta Isoon-Britanniaan vuonna 1712 muuttaneelle Händelille – englantilaisittain Handelille – määrättiin heikkonäköisyyden ensihoidoksi käynti kylpy- lässä. Vuonna 1751 tapahtuneesta parantolavierailusta ei kuitenkaan ollut apua.

Lääkäri **Samuel Sharp** Guyn sairaalasta teki sen jälkeen tarkemman diagnoosin: Händelin vaiva oli *gutta serena*, täplä silmässä. Termillä ei välttämättä tarkoitettu kaihia vaan silmäsairauksia yleensä. Seurauksena oli lähete kirur-

giseen operaatioon, jota ennen säveltäjä ehti käytännössä jo sokeutua.

”Täplän” leikkasi marraskuussa 1752 St. Georgen ja Lockin sairaaloiden kirurgi **William Bromfield**. Händel toipui leikkauksesta hyvin ja sai jopa osan näkökyvystään takaisin. ”Handel pystyy jo kävelemään ulkona”, uutisoi *Cambridge Chronicle* -lehti.

Näön palautuminen ei kuitenkaan ollut pysyvää laatua, mikä oli ajan silmäleikkauksissa tyypillinen lopputulos, vaikka operaation olisi tehnyt hyväkin lääkäri.

Jo tammikuun 1753 lopussa *Cambridge Chronicle* joutui raportoimaan, että säveltäjän näkökyky oli uudelleen menettänyt ja kuuluisa Handel nyt peruuttamattomasti sokea.

Näön menetys oli säveltäjälle raskas isku, josta tämä masentui kovasti. Ei siis ihme, että hän tarttui vielä yhteen oljenkorpeen. Kun Turnbridge Wellsiin joita-

kin vuosia myöhemmin saapui kiertävä silmälääkäri, Händel päätti kokeilla vielä tämänkin palveluja.

John Taylor leikkasi Händelin silmät elokuussa 1758. Operaation tulokset eivät kuitenkaan olleet toivotut, eikä säveltäjä saanut näköään takaisin.

Onnettomasti päättynyt yritys syöksi Händelin yhä syvemmälle depressioon, hän menetti ruokahalunsa ja hänen terveytensä alkoi vähä vähältä rapistua.

Georg Friedrich Händel kuoli 14. huhtikuuta 1759. Hänen hautansa on Lontoon Westminster Abbeyssa, Britannian kuninkaallisten perinteisessä kruunajais- kirkossa.

Ritari ja kuninkaallinen silmälääkäri John Taylor eli molempia kuuluisia säveltäjäpotilaitaan pidempään. Hän kuoli vasta vuonna 1772 – täysin sokeana. □

Kirjoittaja on historioitsija ja vapaa toimittaja.

Georg Friedrich Händel sävelsi niin oratorioita kuin oopperoitakin. Hän pysytteli koko ikänsä poikamiehenä.

Scanstockphoto